

Dünya Sağlık Raporu-1998

Dergimizin bu sayısından itibaren, Dünya Sağlık Örgütü'nün kuruluşundan bu yana geçen 50 yıl içinde derlenen verilerle birlikte, küresel sağlıkla ilgili en son değerlendirmelerinin yer aldığı Dünya Sağlık Raporu 1998'e bölümler halinde yer veriyoruz.

İnsanın tüm yaşam süresinin incelendiği ve son 50 yılda toplanmış verilerin elendiği rapor bebeklerin, çocukların, ergenlerin, yetişkinlerin ve yaşlıların refah durumunu araştırmakta ve her yaş grubunda eylem için öncelikli alanları belirlemektedir. Raporda, kadın sağlığına özel bir önem verilmektedir.

2025 yılına kadarki sağlık eğilimleri tahminlerinin yer aldığı rapor, 21. yüzyıl için iyimser bir tablo sunuyor.

Sağlıkta Geleceğe Bakış

-Son 40 yılda gıda arzı, nüfus büyüme oranından daha hızlı bir şekilde iki katından fazla artmıştır.

-Son 50 yılda kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla gerçek anlamda en az 2.5 kat artmıştır.

-Yetişkinlerin okur yazarlık oranları 1970'den bu yana %50'den fazla artmıştır.

-Okula devam eden çocukların oranı artarken, kronik biçimde yetersiz beslenenlerin oranı düşmüştür.

Dünyada bu eğilimlerin değişmesiyle 2025 yılının dünyası şüphesiz bugünkünden çok farklı olacaktır.

Son 50 yılda meydana gelmiş birçok olumlu değişikliklerle çok sayıda insan artık en azından asgari sağlık bakımına, güvenli su kaynağına ve hıfzısıhha olanaklarına erişebilmektedir. Dünya çocuklarının çoğu artık kızamık, poliyomyelit, tüberküloz, difteri, boğmaca ve neonatal tetanoz gibi belli başlı altı çocuk hastalığına karşı aşılanmaktadır.

Aynı dönemde, diğer hastalıkların kontrolü ve önlenmesinde, aşı ve ilaçların geliştirilmesinde ve diğer sayısız tıbbi ve bilimsel yenilikte sürekli ilerlemeler olmuştur. Geçti-

ğimiz onyıllar insanlığın en eski hastalıklarından biri olan çiçek hastalığının kesin yenilgisine ve lepra ile poliyomyeliti de içeren diğer bazı hastalıkların kademeli olarak azalmasına tanık olmuştur. Bu ve bunlarla ilgili başarıların, insanın yeni yüzyılın eşliğini güvenle aşmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

2025 yılında gerçekleşmesi düşünülenler:

- Dünyada, halen 68 yıl olan ömür uzunluğu - ömür uzunluğunun yalnızca 48 yıl olduğu 1955 yılı ortalamasına göre %50 oranında bir gelişme ile - 73 yıla çıkacaktır;

- Şimdi yaklaşık 5.8 milyar olan küresel nüfus yaklaşık 8 milyara çıkacaktır. 1997 yılında her gün yaklaşık 365 bin bebek doğmuş, yaklaşık 140.000 insan ölmüş ve sonuçta meydana gelen doğal artış günde 220 000 kişi olmuştur.

- Daha önce hiçbir zaman olmadığı kadar çok yaşlı insan ve görece olarak bu kadar çok genç insan olacaktır.

-1997 yılında 390 milyon olan ve nüfusun %6.6'sını oluşturan 65 yaşın üzerindeki insan sayısı 800 milyona çıkmış olacak ve nüfusun %10'unu oluşturacaktır.

-1997 yılında toplam nüfusun %40'ını oluşturan 20 yaşın altındaki gençlerin oranı, fiilen 252 milyon kişi artarak 2.6 milyara ulaşmasına rağmen, toplam nüfusun %32'sine düşmüş olacaktır.

21inci yüzyılda sağlıksızlığa karşı mücadelenin eşzamanlı olarak başlıca iki cephede sürdürülmesi gerekecektir: **bulaşıcı hastalıklar ve kronik, bulaşıcı olmayan hastalıklar.** Bulaşıcı hastalıklar henüz yenilememişken, kalp hastalıkları, kanser, diyabet ve "yaşam tarzından" kaynaklanan diğer rahatsızlıklar daha yaygın hale geldikçe gelişmekte olan birçok ülke her iki cepheden de saldırıya uğrayacaktır. Bulaşıcı hastalıklar grubundan HIV/AIDS en öldürücü tehdit olma özelliğini sürdürecektir.

Bu çifte tehdit, kıt olan kaynakların kullanılması konusunda zor kararların alınmasını gerektirmektedir. Deneyimler, bulaşıcı hastalıkların kontrolüne ayrılan harcamaların azaltılmasının bu hastalıkların yeniden geri dönmesine neden olabileceğini ve küreselleşmenin-özellikle gıda maddelerinin taşınması da dahil olmak üzere, genişleyen uluslararası seyahat ve ticaretin-bu hastalıkların küresel düzeyde yayılma riskini artırdığını göstermektedir.

Son birkaç onyıl, yoksulluk ve yetersiz beslenmenin sağlık üzerinde giderek artan etkisine; zenginlerle fakirler arasında sağlık açısından giderek büyüyen eşitsizliklere; HIV/AIDS gibi "yeni" hastalıkların doğmasına; giderek büyüyen, antibiyotige-dirençli enfeksiyon sorununa ve tütünle-bağlantılı hastalık salgınına tanık olmuştur.

Bunlar bir yüzyılın bitiminde tamamlanmamış halk sağlığı eylemleri ve bir sonraki yüzyılın başında acil önlem gerektiren sorunlardan yalnızca birkaçıdır.

Bu rapor sağlıkla ilgili konuları tüm yaş grupları için -bebekler ve 5 yaşından küçük çocuklar; okul yaşındaki çocuklar ve ergenler (5-19); yetişkinler (20-64) ve daha yaşlı insanlar (65 yaş ve üzeri) ele almaktadır. Raporun her yaş grubuna uygulanan, belli başlı bazı bulguları aşağıda özetlenmektedir.

Bebekler ve küçük çocuklar

-1997 yılında 5-yaşın altındaki çocuk ölümlerinin sayısı 10 milyon olmuş ve bunun %97'si gelişmekte olan dünyada ve çoğunlukla kötü beslenmeyle birlikte, pnömoni ve diyare gibi bulaşıcı hastalıklar nedeniyle meydana gelmiştir.

-5 yaşın altındaki bu ölümlerin çoğu önlenabilir ölümlerdir. Yılda en az 2 milyon ölüm mevcut aşılarla önlenabilir.

- Her yıl yaklaşık 24 milyon doğum-ağırlığı düşük bebek doğmaktadır. Bu bebeklerin erken ölme olasılığı fazladır. Yaşayanların da hastalıklara yakalanma, büyümede duraklama sorunları veya yetişkinliklerinde başka sağlık sorunları olabilir.

-Prematüre ve düşük-doğum-ağırlıklı bebeklerin çoğu gelişmekte olan dünyada doğarken, endüstrileşmiş ülkelerde doğanların çoğu yaşamlarını yüksek teknolojik olanakların uygulandığı neonatal bakıma borçludur. Bu bakımın giderek daha karmaşık bir hal alan etik etkileri olabilir.

-Yarının küçük çocukları, hızlı kentleşmeyi de içeren sosyal ve ekonomik değişikliklere bağlı koşullardan ve hastalıklardan kaynaklanan "yeni bir hastalık oranı" ile yüz yüze olacaklardır. Bunlar, özellikle giderek artan sayıdaki sokak çocukları arasında şiddeti, suiistimali ve ihmali içermektedir.

-21inci yüzyılda çocukların karşı karşıya bulunduğu en büyük tehlikelerden biri HIV/AIDS hastalığının sürekli yayılması olacaktır. 1997 yılında 15 yaşından küçük 590 000 çocuk HIV virüsü ile enfekte olmuştur. Bu hastalık son 50 yılda çocuk sağlığındaki belli başlı kazanımlardan bazılarını tersine çevirebilir.

-Küçük çocuklarda kalıtımla ilgili bazı hastalıkların daha iyi tedavisi ve önlenmesi mümkün olabilir.

Daha büyük çocuklar ve ergenler

Geleneksel olarak yaşamın en sağlıklı aşamasında oldukları düşünülen bu çocuklara yeterli halk sağlığı hizmeti vermeme eğilimi görülmektedir. Ancak, günümüzde bu çocukların yaşı, daha sonraki gelişmelerini ve sağlıklarını etkileyecek sağlıklı davranış biçimleri kazanmaya teşvik etmek için "en mükemmel" yaştır.

-Tümü yetişkinlik çağında hastalıklara neden olan, ancak kökleri bu ilk şekillenme yıllarına uzanan sağlıksız beslenme, yetersiz fiziksel hareket, güvenli olmayan cinsel faaliyet ve sigara içme alışkanlıkları konusunda eğitime şimdikinden çok daha fazla gereksinim duyulacaktır.

-Araştırmalar erken çocukluk döneminde yaşanan stresin, kötü fiziksel çevrenin ve yeterli ilginin gösterilmediği bir ortamın daha sonraki yaşlarda ortaya çıkan şiddet ve suç oluşturan davranışlarla bağlantılı

olduğunu göstermektedir. Günümüzde, şimdiye kadar görülmemiş sayıda çok çocuk bu tür koşullarda büyümektedir.

-Gelecek yıllarda çoğu genç için çocukluktan ergenliğe geçiş dönemine damgasını vuracak olan, şiddet, suç, uyuşturucu, alkol, motorlu taşıt kazaları ve cinsel tehlikeler olacaktır. Çoğu genç için ve özellikle yoksul kentsel alanlarda yetişenler için ergenlik, yaşamın en tehlikeli yıllarını oluşturmaktadır.

-Küresel olarak gençler ve özellikle ergen erkekler arasında seks konusunda hala büyük bir cehalet hüküm sürerken, olgunluğu ve yetişkinliği kanıtlanmanın kilit unsurları olan cinsellik ve cinsel faaliyet HIV ve cinsel ilişkiyle bulaşan diğer hastalıklar nedeniyle daha tehlikeli hale gelmektedir.

-1995 yılında 15-19 yaş arasındaki genç kızların hayata getirdiği bebek sayısı 17 milyon olmuştur. Bu sayının 2025 yılında yalnızca 16 milyona düşmesi beklenmektedir. Ergenlik çağında hamilelik ve doğum hem anne hem de çocuk için yüksek risk oluşturmaktadır. Cinsel faaliyetin erken başlaması kadınların karşı karşıya bulunduğu sağlık tehlikelerini artırmaktadır.

Yetişkinler

Bugün, küresel olarak, yetişkinler daha uzun yaşamaktadır; bunun nedeni, büyük ölçüde son yarım yüzyılda, bugünün yetişkinleri henüz çocukken tüberküloz ve solunum yolları hastalıkları gibi enfeksiyon yoluyla bulaşan salgın hastalıkların daha iyi kontrol altına alınmış olmasıdır. Bebeklerin ve küçük çocukların hayatta kalmasında süregelen kazançlar, yetişkin nüfusun artmakta olduğunu ifade eder.

- Halihazırda, nüfusun yarıdan biraz fazlası, çalışma yaşı olan 20-64 yaş arasındadır; 2025 yılında bu oran %58'e ulaşmış olacaktır.

-1955 yılında %10.5 ve 1995 yılında %12.3 olan çalışma yaşındaki yetişkinlerin destek olmaları gereken yaşlıların oranı 2025 yılında %17.2'ye çıkmış olacaktır.

	1955	1995	2025 yılında beklenen
5-6 yaş altı grubunun ölüm oranı	21 milyon	11 milyon	5 milyon
Her 1000 canlı doğumda bebek ölüm oranı	148	59	29
Her 1000 canlı doğumda 5 yaş altındakilerin ölüm oranı	210	78	37

-Çalışma yaşındaki yetişkinler grubu bakmakla yükümlü olduğu giderek artan sayıda genç ve yaşlıya destek verecekse, bu yaş grubundaki nüfusun sağlığı yaşamsal öneme sahip olacaktır.

-Ancak, her yıl 20-64 yaş arasında 15 milyon yetişkin ölmektedir. Bu ölümlerin çoğu engellenebilir ölümlerdir.

-Bu ölümlerden en trajik olanı ise her yıl hamilelik döneminde veya doğum yaparken ölen 585.000 genç kadının ölümüdür.

-Tüm vakaları etkin biçimde tedavi edebilecek bir stratejinin varlığına rağmen, her yıl 2-3 milyon yetişkin tüberkülozdan ölmektedir.

-1997 yılında AIDS'den ölen yetişkinlerin sayısı yaklaşık 1.8 milyondur ve yıllık ölü sayısının artması olasıdır.

Son 50 yılda mikrobik ve parazitik hastalıklara karşı kazanılan başarı hijyen ve sağlık koruma konusundaki gelişmelerle birlikte daha sağlıklı çevrelerin yaratılmasından; etkin ve mali açıdan uygun antibiyotik ve antiparazitik ilaçlarla gerçekleştirilen tedaviden ve aşıların kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Ancak, maalesef, en güçlü ilaçlara dirençli olan pnömoni, tüberküloz ve malarya soylarının yayılması nedeniyle gelecekte bu tip ilaçlara aynı ölçüde güvenmek mümkün olmayacaktır. Tüberküloz vakalarında ve bu hastalık sonucunda meydana gelen ölümlerde görülen düzenli artış bu eğilimin kanıtıdır.

-Enfeksiyonla bulaşan hastalıkların gelecekte kontrol altına alınması büyük bir olasılıkla ilaçlara değil, aşılarla dayandırılacaktır.

-Genelde, sanayileşmiş dünyada bulaşıcı hastalıklardan daha çok koroner kalp hastalığı, kanser, diyabet ve mental bozukluk gibi bulaşıcı olmayan hastalıklara rastlanır. Bu ülkelerde son on yıllarda bazı kanser türleri sonucu ölüm oranları artarken, ölüm nedeni olarak koroner kalp hastalığı ve inmede azalma olmuştur.

-Gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri büyüdükçe, büyük ölçüde "batılı" yaşam tarzının benimsenmesi ve beraberinde sigara içme alışkanlığı, yağlı beslenme, egzersiz yapmama gibi risk faktörleri nedeniyle bu ülkelerde bulaşıcı olmayan hastalıklar daha yaygın hale gelecektir. Ancak bulaşıcı hastalıklar ve en başta HIV/AIDS hala büyük bir yük olmaya devam edecektir.

-Kanser tüm dünyada önde gelen ölüm nedenlerinden biri olmaya devam edecektir. Araştırma, önleme ve tedavi konusunda kaydedilen önemli gelişmelere rağmen, erken teşhis ve etkin tedavi ile tüm kanser hastalıklarının yalnızca üçte biri tedavi edilebilmektedir. Ancak, diğer kanser türlerinin çoğu tütün kullanımından kaçınmak ve daha sağlıklı bir beslenme programı uygulamak gibi çeşitli önlemlerle engellenebilir.

2025 yılında gerçekleşmesi olası bazı eğilimler aşağıda yer almaktadır:

• Genelde kanser riski geliştirmekte olan ülkelere devam edecek, sanayileşmiş ülkelere azalmamakla birlikte mevcut durumunu koruyacaktır.

• Büyük ölçüde sigara alışkanlığı ve sağlıksız beslenme nedeniyle akciğer kanseri ve kolorektal kanser sonucu ölüm vakaları artacaktır. Hemen hemen tüm sanayileşmiş ülkelere kadınlar arasında akciğer kanseri sonucu ölüm vakaları artacaktır.

• Büyük ölçüde gıda maddelerinin korunmasındaki gelişmeler, beslenme alışkanlıklarındaki değişiklikler ve bunlara bağlı enfeksiyonun azalması nedeniyle, mide kanseri daha az görülecektir.

• Serviks kanserinin teşhis testi nedeniyle sanayileşmiş ülkelere daha da azalması beklenmektedir; olası bir aşı bulunması hem gelişmiş hem de geliştirmekte olan ülkelere büyük yarar sağlayacaktır.

• Birçok ülkede halihazırda ve gelecekte hepatit B virüsüne karşı aşı uygulanması ve hepatit C virüsü için yapılan taramalar sonucunda karaciğer kanseri azalacaktır.

• Büyük ölçüde beslenmeye bağlı etkenler ve yaşam tarzının yarattığı diğer etkenler nedeniyle, 1997 yılında 143 milyon olan yetişkinlerdeki diyabet vakaları küresel olarak iki katından fazla artarak 2025 yılında 300 milyona çıkacaktır.

Yaşlılar

-2025 yılına gelindiğinde, dünyada, üçte ikisi geliştirmekte olan ülkelere olmak üzere, 65 yaşın üzerinde 800 milyondan fazla insan yaşıyor olacaktır.

-Yalnızca Çin'de 60 yaşın üzerinde 274 milyon insan olacaktır ki, bu sayı Amerika Birleşik Devletleri'nin halihazırda toplam nüfusundan fazladır.

-Gelecek 30 yıl içinde bazı ülkelere, özellikle Güney Amerika ve Güneydoğu Asya'da yaşlı nüfusun %300'e ulaşan oranlarda artması beklenmektedir.

-21inci yüzyılın en büyük savaşım-larından biri, yaşlanan nüfusun sağlığının, bağımsızlığının ve hareket kabiliyetinin en iyi nasıl korunacağı, hastalık ve fiziksel engellilik durumunun en iyi nasıl önleneceği ve geciktirilebileceği olacaktır.

-Zengin ülkelere bile, yaşlı ve dirençsiz insanların çoğu, gereksinim duydukları sağlık bakımı giderlerinin küçük bir bölümünden fazlasını karşılayamamaktadır. Gelecek on yıllarda, yaşlı bireylerden oluşan büyük nüfuslarına ihtisaslaşmış bakım hizmeti sunabilecek ülke sayısı birkaçı geçmeyecektir.

-Bazı Avrupa ülkeleri, halihazırda tıbbi ve sosyal hizmetleri 75 yaşın altındakilerden çok daha fazla tüketen 75 yaşın üzerindeki herkesin ihtiyaçlarını rahatça karşılayacak yeterli olanak bulunmadığını, şimdiden kabul etmektedirler.

-Karşı karşıya oldukları ekonomik zorluklar, nüfusun yaşlanma hızı, sosyal hizmet altyapılarının olmaması ve aile fertleri tarafından sunulan geleceksel bakım hizmetinde görülen azal-

ma eğilimi karşısında, gelişmekte olan ülkeler çok daha ciddi sorunlarla karşılaşacaklardır.

-Yeterli kaynak ve bakım hizmetlerine erişim sağlandığı takdirde, yaşlılığa bağlı kronik rahatsızlıkların pek çoğu başarıyla teşhis edilebilir, önenebilir ve tedavi edilebilir.

-Tüm dünyada 65 yaşın üzerindeki kilerde önde gelen ölüm ve fiziksel engellilik nedeni, dolaşımla ilgili hastalıklardır, ancak bu hastalıkların önlenmesi ve tedavi edilmesi için büyük bir potansiyel vardır.

Kadınlar

Kadınların sağlığı ile toplumdaki statüleri arasında ayrılmaz bir bağlantı vardır. Kadın sağlığı eşitlikten fayda sağlarken, ayrımcılıktan zarar görür. Bugün, tüm dünyada milyonlarca kadının statüsü ve refahı trajik ölçüde kötü durumdadır. Bunun sonucunda, zarar gören genelde tüm insanların refahı olmakta ve gelecek nesillerin beklentileri daha karanlık görünmektedir.

Dünyanın pek çok yerinde, kadınlara karşı ayrımcılık onlar doğmadan önce başlamakta ve ölene kadar peşlerini bırakmamaktadır. Tarih boyunca bazı toplumlarda kız bebekler istenmez olmuş ve doğdukları andan itibaren daha dezavantajlı bir duruma düşmüşlerdir. Günümüzde, kızlara ve kadınlara evde, işyerinde, sınıfta veya klinikte erkek kardeşleri ile aynı hak ve ayrıcalıklar tanınmamaktadır. Yoksulluktan, sosyal statünün düşük olmasından ve üreme ile ilgili rolleriyle bağlantılı birçok tehlikeden daha fazla zarar görmektedirler.

Küresel nüfus yaşlanması, büyük bölümü kadın olan toplumlara yönelik bir evrime yol açmaktadır. Kadınlar genelde erkeklerden daha uzun yaşamakla birlikte, çoğu için daha uzun yaşam beklentisi, fiziksel engellilik durumu olmadan yaşanan ek yıllar açısından gerçek bir avantaj sağlamamaktadır.

Kadının yaşlılıktaki sağlık durumu, yaşamları boyunca, üzerinde çok az kontrol hakkına sahip oldukları etkenler tarafından şekillenmektedir. Kadınlar için daha uzun bir yaşamın kaliteli yıllar olması isteniyorsa, politikalar yaşlanan kadınlar için olası en iyi sağlığın teminini hedef almalıdır. Bu politikalar bebeklikte veya çocuklukta başlayan ve ergenlikten yetişkinliğe ve yaşlılığa kadar uzanan tüm yaşam süresini kapsayan sorunlara göre ayarlanmalıdır.

Bebeklik ve çocukluk. Anne ve babanın ve özellikle hamilelik öncesinde ve sırasında annenin sağlığı, hamileliği boyunca ve doğum sırasında anneye sunulan hizmetler çocukların sağlık durumunu belirleyen önemli etkenlerdir. Doğumda sağlık durumlarından taviz verilen bebekler yaşamlarında daha sonra çeşitli sağlık sorunlarından daha fazla zarar görebilmektedirler. Çocukluklarında yetersiz beslenen kız çocuklarda zihni kapasite bozukluğu, gecikmiş puberte, muhtemelen doğurganlık bozukluğu, büyümede duraklama ve bunların sonucunda doğum sırasında daha yüksek komplikasyon riskleri görülür. Her yıl 2 milyon kızın riske atıldığı genital mutilasyon veya çocukluk sırasında cinsel taciz sonraki yıllarda beden ve ruh sağlığının bozulması riskini artırmaktadır.

Ergenlik. Üreme sağlığı ve aile planlaması programlarının çoğu ergenlerin özel gereksinimlerini yeterince dikkate almamıştır. Erken yaşta cinsel ilişkiye başlama, yüksek-riskli cinsel davranış, eğitim, temel sağlık bilgileri ve hizmetlerinin yetersiz olması bu yaş grubundaki kızların halihazırdaki ve gelecekteki refahlarını tehlikeye atmaktadır.

Bu kızlar HIV/AIDS de dahil olmak üzere, cinsel ilişkiyle bulaşan hastalık, erken hamilelik ve annelik, güvenli olmayan düşük risklerine giderek daha fazla maruz kalmaktadırlar. Ergenlik çağındaki kızlar doğum için fiziksel olarak hazır değildir ve bu yaşlarda maternal

ölüm riski yirmili yaşlardaki kadınlardan çok daha fazladır. Ergenlik çağında yetersiz beslenme kızların sağlığını ve fiziksel gelişimini tehlikeye atabilir ve kalıcı sonuçlar doğurabilir. Ergenlik çağındaki kızlar arasında özellikle demir-eksikliğine bağlı anemi yaygındır.

Yetişkinlik. Çocukluk ve ergenlik çağında yetersiz beslenme ve sağlıksız olmanın sonuçları yetişkinlikte ve özellikle gebelik ve doğum yıllarında ortaya çıkmaktadır. Bu yıllar, sağlık bakım hizmetlerinin, özellikle üreme sağlığı olanaklarının genellikle yetersiz olduğu ve toplumun çiftlere çok çocuk sahibi olmaları için baskı yaptığı gelişmekte olan ülkelerdeki pek çok kadının yaşamında özellikle tehlikeli bir aşamadır. Gelişmekte olan dünyada hamile kadınların %50'den fazlası anemiktir.

Her yıl 585.000 kadın gebeliğe bağlı nedenlerle yaşamını yitirmektedir. Gebelik sayısı çok olan kadınlarda yaşam süreleri boyunca gebeliğe bağlı ölüm riski artmaktadır. Bu risk Avrupa'da 1400'de bir iken, Asya'da 65'de bir ve Afrika'da 16'da birdir.

Gelişmekte olan ülkelere tahminen 50 milyon yetişkin kadın çok zayıf olarak sınıflandırılmaktadır; yaklaşık 450 milyon kadında guatr hastalığı vardır.

Yaşlı kadınlar. Milyonlarca kadın çocukluklarından itibaren yaşamın günlük zorlukları ve eşitsizlikleri nedeniyle zamanından önce yaşlanmaktadır. Bu kadınlar yetersiz beslenme, üreme sağlığının bozuk olması, tehlikeli çalışma koşulları, şiddet ve yaşam tarzına bağlı hastalıklar gibi sorunlar yaşamaktadır; tüm bu etkenler biraraya geldiğinde göğüs ve serviks kanseri, osteoporoz ve menapoz sonrası görülen diğer kronik rahatsızlıkları şiddetlendirmektedir. Yaşlılıkta yoksulluk, yalnızlık ve yabancılaşma sıklıkla görülmektedir.

*Çeviri: TEB Çeviri Bürosu.